

Hermina Lukić

NALAZI RIMSKOG NOVCA S DONJOGRADSKOG PRISTANIŠTA U OSIJEKU

Teritorij grada Osijeka bogat je tragovima kontinuiranog života od prethistorije do danas. U nizu arheoloških lokaliteta na ovom području, značajno mjesto zauzima višeslojni lokalitet »Pristanište« u Donjem gradu u Osijeku.

Na ovom lokalitetu je Muzej Slavonije 1961. godine nadzirao građevinske radove, kada je građevinsko poduzeće »Hidroelektra« iz Zagreba počelo s radovima na usjeku za cestu na istočnom kraju Donjogradskog pristaništa. Nažalost o radovima Muzej Slavonije nije na vrijeme obaviješten, pa su se mogli pratiti samo završni radovi i spasiti samo arheološki materijal s bočnih strana iskopa.¹

Opća karakteristika nalaza je da su, pored arhitektonskih ostataka temelja rimskih kuća, nađeni veoma raznovrsni i mnogobrojni arheološki predmeti od brončanog doba do početka IV stoljeća, a među njima i 53 komada rimskog novca. Budući da su građevinski radovi vođeni u početku bez nadzora Muzeja, građevinski radnici su svojevoljno sakupljali numizmatički materijal. Kasnijim uključivanjem Muzeja u radove, radnici su jedan dio numizmata predali Muzeju, tako je npr. A. Hedl predao 17 rimskih brončanih novaca². Najveći dio novca iz skupine (30 komada) nađen je u izbačenoj zemlji iz rimsko — provincijalnog kulturnog sloja unutar Sektora VII i VIII, koji je ranijim prekopavanjem radnika potpuno poremećen. Samo pojedine primjerke novaca (6 komada) možemo vezati za određene Sektore i otkopne slojeve. Tako je Hadrijanov sestercij pod rednim br. 9 (inv. br. 25076) pronađen u Sektoru V s fragmentima terra sigillate i glinenom rimskom svjetiljkom. Rimski brončani novac carice Faustine, pod rednim br. 17 (inv. br. 25085), iskopan je u rimskom šutu u Sektoru XI, na dubini od 0,90 m. Novac kovnice Viminacij, pod rednim br. 25 (inv. br. 25081), otkriven je u Sektoru VI na dubini od 0,70 m, u rimskoj glinenoj lampici (br. 7434 arheološkog inventara). Pupienov sestercij, pod rednim br. 21 (inv. br. 25084), nađen je u Sektoru VI uz br. 7434 arheološkog inventara, a brončani novci, pod rednim br. 2 (inv. br. 25069) i rednim br. 6 (inv. br. 25073), u Sektoru IV uz br. 7490 arheološkog inventara.³

Nadzorom nad građevinskim radovima sakupljena su 53 komada rimskih novaca. S obzirom na okolnosti nalaza najviše je onih iz izbačene zemlje iz poremećenog rimsko provincijalnog kulturnog sloja. Zatim, slijede

slučajno nađeni numizmati koje su samoinicijativno sakupljali građevinski radnici. Najmanje su zastupljeni primjerci novca koje bi mogli vezati za određene Sektore i otkopne slojeve.

Tipološka analiza pokazuje da našu skupinu sačinjava uglavnom dobro očuvan rimski novac (samo je 6 komada ili 11,30% djelomično nečitkih) u vremenskom rasponu od druge polovice I st. p.n.e. do druge polovice IV st. Skupina počinje primjerkom legijskog denara Marka Antonija, kovanog 31. god. p. n. e. u kovnici u Rimu s prikazom pretorijanske galije na aversu i legendom ANT AVG/III VIR RPC, te prikazom legijskih oznaka s legendom LEG V. Slijede četiri bakrena asa s legendom DIVVS AVGVSTVS PATER, likom Augusta sa zrakastom krunom na aversu i legendom PROVIDENT u odsječku i prikazom žrtvenika na reversu. Kovani su u kovnici u Rimu u periodu Tiberijeve vladavine od 14. do 37. god. Kronološki slijede bakreni as kovan u Rimu u periodu od 42. do 44. godine. Na aversu nosi dugu legendu TI CLAVDIVS CAESAR AVG P M TR P IMP PP s glavom Klaudija, a na reversu LIBERTAS AVGVSTA SC, s prikazom Libertas koja stoji s podignutom lijevom rukom, a u desnoj drži pileus.

Imperator Hadrijan zastupljen je s devet raznovrsnih primjeraka novca kovanih u kovnici u Rimu, od kojih su pet sesterciji s dugim reversnim legendama P M TR P COS III SC, ADVENTVS AVG SC, te kratkim COS III SC i SC), dva denara s reversnim legendama P M TR P COS III i VICTORIA AVG i dva nečitka primjerka srednje bronce pod rednim br. 7 (inv. br. 25074) i br. 15 (inv. br. 25083).

Novac III st. zastupljen je s devet raznovrsnih novaca, od kojih su tri komada denari kovani u vremenskom rasponu od 210. do 235. god. s legendama na aversu SEVERVS PIVS AVG BRIT i IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG, te slijedećim reversnim legendama: P M TR P XVIII COS III PP, P M TR PV COS II PP i AEQVITAS AVG. Slijedi dobro očuvani Pupinov sestercij kovan u kovnici u Rimu od aprila do juna 238. god. s reversnom legendom PAX PVBLICA SC, zatim četiri antoninijana od kojih tri pripadaju caru Aurelijanu s reversnim legendama IOVI CONSER i CONCORDIA MILITVM, a drugi nečitak Klaudiju II Gotskom. Kovnica Viminacij zastupljena je s dva primjerka na kojima se nije mogla pročitati godina lokalnog kovanja.

Novac IV. st. je najzastupljeniji, s 26 kom. (uglavnom Konsantinova dinastija) tipa AES, od kojih je najveći broj (11 kom.) kovan u kovnici Siscia u vremenskom rasponu od 305. do 367. godine. Kovnica Kizik zastupljena je s 5 komada od 324. do 334. god, Tesalonika s 4 komada od 326. do 346. god, Heraklea s 2 komada od 330. do 337. godine, Konstantinopolis s 2 primjerka od 333. do 337. god, Serdika s jednim primjerkom tipa folisa iz 303. do 305. godine i Nikomedija s jednim primjerkom iz 325. do 326. god. Navedena skupina kasnoantičkog novca počinje primjerkom tipa folisa iz 303. do 305. godine imperatora Maksimiana, a završava primjercima tipa AES iz 364. do 367. godine imperatora Valentinijana I i Valensa.

Na kraju zaključujemo da je nadzorom nad građevinskim radovima na Donjogradskom pristaništu sakupljeno 53 komada rimskih novaca. S obzirom na okolnosti nalaza najviše je onih nađenih u izbačenoj zemlji iz po-

remećenog rimskog — provincijalnog kulturnog sloja unutar Sektora VII i VIII (56,6%), zatim slučajno pronađeni numizmati koje su samoinicijativno sakupljali građevinski radnici (32,1%), a najmanje je primjeraka otkrivenih u određenim Sektorima i otkopnim slojevima (11,3%). Skupinu sačinjava relativno dobro sačuvan rimski novac u vremenskom rasponu od druge polovice I st. p. n. e. do druge polovice IV st. Počinje primjerkom legijskog denara Marka Antonija kovanog 31. g. p. n. e. a završava primjercima tipa AES iz 364. do 367. god. imperatora Valentinijana I i Valensa.

BILJEŠKE

- ¹ M. Bulat, Nalazi s donjogradskog Pristaništa u Osijeku, Osječki zbornik XVI, 1977. str. 11
- ² Iz terenskog dnevnika Arheološkog odjela Muzeja Slavonije
- ³ o. c.

Hermína Lukić

ROMAN COINS FINDINGS ON DONJI GRAD WARF IN OSIJEK IN 1961

Summary

Territory of the Osijek city is rich with traces of the continuous life ever since prehistory till nowadays. In the series of archeological spots on this territory, the multistratified spot, i. e. warf located in the Donji grad of the Osijek city, takes an important place. In 1961 on this very spot, the Museum of Slavonia has supervised the constructioning works on the passage for road on eastern end of the spot. Unfortunately, the Museum has not been informed on the works, so it was possible to follow only final works and save just archeological material of the lateral sides of the excavation. General characteristic of the works is that beside architectural residues of the roman house bases, there have been found very heterogeneous archeological objects from the Bronze Age to the early IV century, and among those 53 pieces of roman coins too. Due to the circumstances under which the same was found, the most of those were found on the ejected soil of the disturbed roman province culture layer inside the Sectors VII and VIII (56,6%); furthermore those accidentally invented which workers on constructioning collected on their own initiative (32,1%), and the least of the items were discovered in certain sectors and excavation layers (11,3%). The collection consists of relatively well unscathed roman coins dated from the late century I B. C. up to late century IV A. D. The first from the collection is the item of denarium legion Marc Antonius coined in the year 31 B. C. and among the last ones are examples of the AES types from 364 up to 367 — the reign of the imperators Valentinian I and Valens.

Translation: Dubravka Lupšić, prof.

Red. br.	Avers i Revers	Kov- nički znak	Nomi- nala	Kovnica	Godina kovanja	Promjer Težina	Referenca	Inventarni broj
1.	ANT AVG/III VIR RPC LEG XIV	—	DEN.	ROMA	31. p.n.e.	16:1,99	Bab. I, 123	23782 T I, br. 1
2.	DIVVS AVGVSTVS PATER (P)ROVIDENT SC	—	AS	"	poslije 22. g.	27:10,30	RIC I, 6	25069 T I, br. 2
3.	D(IV)VS AVGVSTVS PAT)ER PROVIDENT SC	—	AŠ	"	"	29:9,96	"	25070 T I, br. 3
4.	DIVVS AVGVSTVS PATER Nečitak	—	AS	"	"	27:9,11	"	25071 T I, br. 4
5.	DIVVS AVGVSTVS (P)A(TE)R (PR)O(V)IDEN(T) SC	—	AS	"	"	28:9,14	"	25072 T I, br. 5
6.	(TI CLA)VDIVS CAESAR AVG P M TR P IMP LIBERTA(S AV)GVSTA SC	—	AS	"	42—44.	28:10,17	RIC I, 69	25073 T I, br. 6
7.	Av: nečitak (HADRIANVS) Rv: nečitak	—	SB	—	1. st.	27:10,27	—	25074 T I, br. 7
8.	IMP CAESAR TRAIAN HADRIANVS AVG P M TR P COS III	—	DEN.	ROMA	119—122.	17:3,40	RIC II, 83	25075 T I, br. 8
9.	(IMP CAESAR TRAIAN HADRIANVS AVG) P M TR P COS III SC	—	SEST.	"	119—121.	26:9,69	RIC II, 610	25076 T I, br. 9
10.	(HA)D(RIA)NVS AVGVSTVS) SC	—	SEST.	"	125—128.	30:24,39	RIC II, 692	25077 T I, br. 10
11.	(HADRIANVS) AVGV(STVS) CO(S III) SC	—	SEST.	"	"	25 11,18	RIC II, 637	25078 T II, br. 11
12.	(HADRIANVS), nečitak Rv. nečitak	—	SEST.	"	"	25:9,08	RIC II, 692	25079 T II, br. 12
13.	(HA)DRIANVS AVG COS (III PP) ADV(ENT)VS AVG SC	—	SEST.	"	134—138.	30:24,42	RIC II, 740	25080 T II, br. 13
14.	HADRIANVS AVG CO(S III PP) VICT(O)RIA AVG	—	DEN.	ROMA	134—138.	18:2,77	RIC II, 286	25081 T II, br. 14
15.	Av. poprsje cara Hadrijana, na desno, nečitka duga legenda Rv. nečitak, nejasan	—	SB	—	2. st.	27:11,84	—	25083 T II, br. 15
16.	(ANT)ONINVS AVG PIVS P P TR P COS III SC	—	SEST.	—	145—161.	30:24,74	RIC III, 758	25082 T II, br. 16

17. (D)IVA FAVSTIN(A) nečitak	—	SB	—	138—161.	29:10,56	—	25085 T II, br. 17
18. SEVERVS PIVS AVG BRIT P M TR P XVIII COS III PP	—	DEN.	ROMA	210.	19:3	RIC IV, 240	23744 T II, br. 18
19. IMP C M AVR SEV(ALEXAND A)VG P M TR PV COS II PP	—	DEN.	—	226.	19:2,82	RIC IV, 53	23745 T II, br. 19
20. IMP C M AVR (S)EV ALE(XAND A)VG (A)EQUITAS AVG	—	DEN.	—	233—235.	19:2,62	RIC IV, 127	23746 T II, br. 20
21. (IMP CAES) M CLOD PVPINVS AVG PAX PVB(LICA) S C	—	SEST.	ROMA	april.-juni 238.	27:15,27	RIC IV, 22	25084 T II, br. 21
22. Av: nečitak, (IMP C)LAV(DIVS) Rv: nečitak	—	ANT.	—	268—270.	21:2,31	—	25087 T II, br. 22
23. (DMP AVRELIANVS AVG IOVI CONSE(R)	—	ANT.	—	270—275.	24:2,80	RIC V, 394	25086 T II, br. 23
24. Av: nečitak, nejasan Rv: (P M S COL) VIM	nečitak	DP.	VIMIN.	III st.	26:13,61	—	25088 T III, br. 24
25. IMP M IVL PHILI(PVVS AVG) nečitak, nejasan	”	VB	VIMIN.	III st.	28:13,90	—	25103 T III, br. 25
26. IMP C M A MAXIMIANVS PF AVG GENIO POPV-LI ROMANI	— Δ SM.SD.	F	SERDICA	303/4—5.	27:8,67	RIC IV, 3b	23769 T III, br. 26
27. CONSTANTINVS AVG PROVIDENTIAE AVGG	— SMTSA	AES	THESSAL.	326—28.	20:4,03	RIC VII, 153	25092 T III, br. 27
28. CO(N)STAN — TINOPOLIS —	— SMTS Δ	AES	THESSAL.	330—3.	18:1,93	RIC VII, 188	25093 T III, br. 28
29. CONSTANS NOB CAES GLORI — AEX(ER — CIVVS)(I)	— SMTS(A)	AES	”	335—337.	15:0,68	LRBC I, 848	25094 T III, br. 29
30. CONSTANS—(PF AVG) VICTORIAE DD AVGG Q (NN)	— SMTSA	AES	”	341—346.	15:2,03	LRBC I, 861	23776 T III, br. 30
31. VRBS ROMA —	— .. SMHE.	AES	HERACLEA	330—3.	18:3	RIC VII, 134	25095 T III, br. 31
32. (V)RBS — (R)OMA —	— (S)MHB	AES	”	336—7.	17:2,44	RIC VII, 156	25096 T III, br. 32
33. CONSTAN — TINOPOLI —	— .CONSZ.	AE	CONSTAN.	333—5.	19:1,52	RIC VII, 86	25097 T III, br. 33
34. CO(N)STAN — TINOPOLI —	— CONSZ	AE	”	336—7.	18:2,48	RIC VII, 155	25098 T III, br. 34

Red. br.	Avers i Revers	Kov- nički znak	Nomi- nala	Kovnica	Godina kovanja	Promjer Težina	Referenca	Inventarni broj
35.	FL IVL CONSTANTIVS NOB C PROVIDEN — TIAE (CAES)S	M N B	AES	NICOMED.	325—6.	20;2,55	RIC VII, 124	23736 T III, br. 35
36.	IMP AVRELIANVS AVG M(A)RS INVICTVS	XXI	ANT.	CYZICVS	270—275.	23;2,75	RIC V, 358	25099 T III, br. 36
37.	CONSTANTINVS IVN NOB C PROVIDEN — TIAE CAESS	SMKA	AES	"	324—5.	18;2,80	RIC VII, 26	23774 T III, br. 37
38.	CONSTANTIVS IVN NOB C PROVIDEN — TIAE CAESS	SMKA.	AES	"	325—6.	19;3,50	RIC VII, 37	25100 T III, br. 38
39.	(FL) IVL CONSTANTIVS NOB C (PROVIDEN — (TIAE) CAESS	SMKB.	AES	"	325—6.	17;2,62	RIC VII, 38	23737 T IV, br. 39
40.	(VRBS — ROMA)	SMKA	AES	"	333—4.	17;2,44	RIC VII, 90	25101 T IV, br. 40
41.	(CO)NSTAN — TINOPOLIS	SMKA	AES	"	333—4.	17;2,12	RIC VII, 93	25102 T IV, br. 41
42.	IMP (C) AVRELIANVS AVG CONCORDIA MILITVM	Q *	ANT.	SISCIA	270—275.	22;3,63	RIC V, 215	25104 T IV, br. 42
43.	IMP CONSTANTIVS PF AVG GENIO POP(VLI ROMANI)	S(1S)	AES	"	305—6.	19;2,74	RIC VI, 167	25105 T IV, br. 43
44.	FL CO(N)STANT(I) S BE(A) C GLOR — IA EXERC — ITVS (2)	.ASIS.	AES	"	330—335.	17;2,04	LRBC I, 752	25106 T IV, br. 44
45.	CONSTAN — TINOPOLIS	.BSIS.	AES	"	334—5.	18;2,05	RIC VII, 241	25107 T IV, br. 45
46.	(CONSTAN) — (TIN)OPOLIS	.BSIS.	AES	"	334—5.	16;1,75	RIC VII, 241	25108 T IV, br. 46
47.	CO(NS)TAN — TINOPOLIS	.BSIS.	AES	"	334—5.	19;2,24	RIC VII, 241	25109 T IV, br. 47
48.	(FL) CONSTAN(TIS) BEA(C) GLOR — IA EXERC — ITVS (1)	.ASIS	AES	"	335—337.	16;1,59	LRBC I, 757	23777 T IV, br. 48
49.	CONSTA(N) — S PF AVG VICTORI(AE) DD AVGG Q NN	.ASIS	AES	"	341—346.	15;1,86	LRBC I, 790	25110 T IV, br. 49
50.	CONSTANS — PF AVG VICTORIAE DD AVGG Q NN	.B SIS.	AES	"	341—346.	15;1,68	LRBC I, 793	23775 T IV, br. 50

T. II

11

12

13

14

15

16

17

18

20

19

22

21

23

